

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

TO—YEAR

Copy No. 1. Entered as second-class matter January 25, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., tork, 2. januarja (Jan. 2), 1923.

Subscription 25.00
Yearly

Uredniški in upravniki
prostori: 2657 So.
Lawndale Ave.

Office of Publication:
2657 So. Lawndale Ave.
Telephone Lawndale 4585

STEV.—NUMBER 1.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in

section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

DEN ZA "NARODNO VARČEVANJE" PRIC- NE 17. JANUARJA.

LIPROGOALI BODO LJUDI
VU, NAJ NALAGA DENAR V
ANKI PROTIV 3 DO 4 OD STO.

meddijo in govorite se bo mar-
kati, toda bankirji ne bodo po-
vedali celo rezultat.

New York, N. Y. (Fed. Press). — Teden za narodno varčevanje, vriče 17. januarja. Ves teden bo posvečen temu, da bodo ljudem vporočali, naj hraniči denar na anki, katerga bodo prejeli po

do 4 od sto obresti na leto. Sole

potov nimajo sluziti komercijal-

im namenom za privatni profit.

V New Yorku bodo te žele odprte,
da bodo v njih vporočali z-
govorniki bank. Raziskali bodo
strokem, kako čudimo in plem-
mito nalogo vrlo banke, ker hrani-
či ljudski denar.

Vse je bilo dogovorjeno, kako
je praznjuje teden v Ameriki
banki, ki sicer nosi ime, katero
ne pomeni to, kar bi moral po-
meniti. Banka je navadna banka,
ki je bila za to organizirana, da
je nosila dobitek.

Določili so, da razdelite vsako
jedno v skupine. Vsako skupino
vporočajo v utelji do bližnjega ban-
ka. Tam bodo banki uradniki
raziskali lobarjem, toliko o bang-
nih poslih, kar smatrajo za po-
trebno, da izvede lobarji.

Pričakujejo, da tako propagan-
da odpre veliko novih hraničnih
vlog ne samo v novyorskih ban-
kah, ampak tudi v bankah na de-
zeli.

Nekaj pa le ne bodo pojasnili:
bančni uradniki lobarjem. Raz-
iskali bodo lobarjem, kako
banke — izjemno delavake in
farmarske zadružne banke — spre-
jemajo denar od delavev in ga
dajo na razpolago velikim fi-
nancnim in podjetniškim inter-
esom, da zlomijo stavek, zdrobe
delavke unije, sploh drže delav-
ce tam, kamor spadajo po ban-
karskih in podjetniških nazorih.
Povedali jim ne bodo, da milioni
hraničnih vlog v deželi tvorijo ogromno napetosti vseote, ki se
vporabljajo za potlačenje delav-
siva v velikih industrijskih bo-
jih, da ogromni profitti, nagromadeni v bankah in prihajajočih od
denarja vlagateljev, povečavajo
sveto stvar, kateri pravijo "ka-
pital".

Pravili jim ne bodo, da dajejo
te ogromne vlogi, od katerih
banke piščajo od 3 do 4 odsto-
ne obresti, bankam od pet do
desetkrat večjo poslovno moč
kot je v resničnosti denarja.
Pojasnili jim ne bodo, da na
pr. banka, kateri je vložil milijon
milijon dolarjev prihranjenih po
delavev in od katerih plačuje po
3½ od sto obresti, lahko posodi
za to vlogo štiri milijone dolarjev
in da tira od tega posojila po 6
7, 8 in celo po 10 od sto obresti.

Na kratko: Povedali jim ne bo-
do rencije, da banka, v kateri j-
maj delavev hraničnih milijon
dolarjev, plača delavcem pet in
trideset tisoč dolarjev na leto ob-
resti, ons pa iztržemo od tistih,
katerim posodi denar, direkto deset
tisoč dolarjev na obrestih.

AMERIČAN JE V IDEL ZAMO- SKE ČETE IN KRNJ.

New York, N. Y. (Fed. Press). — Karumem, da francoska vla-
de tudi, da so črnotopolne čete na-
stanjene na zasadenem nemškem
zemlji, pravi podvetnik Alfred
Frankenthaler, ki se je ravnaval
v Nemčiji. Kjer se je mu-
nil po adyksatnem posilu. "Am-
erikanci lahko recemo, da sem videl v
Wiesbadenu vojno, zamorske kr-
si — ne Arabe — ki so hodili
po mestih in delavci red med nem-
škim ljudstvom. Sem se, da
si jih ogledam v kasarni."

Frankenthaler pravi, da so raz-

meti v Nemčiji veliko sinobje hot-

tedi tremi meseci, ko je doseg-

el. "Dokler Nemčija ne dobi-

moči, mogoči ameriškega po-

veljala za izražavo odlikodinskih
častov po pameti, tedaj ne reči

Nemčija, ker ravnavata in poso-

meti priti hitro."

STAROKOPITNI SENATOR PRI- POROČA ZASEŽBO PRE- MOGA V POTREBI.

Washington, D. C. — (Feder. Pres.) — Senator Walsh iz Massachusetts, ki se je dosledno obnašal kot starokopitni demokrat, je prisel rebellirati v očigledno povanjkanju premoga v novoangliških državah. Walsh je zadnje dni presenetil svoje starokopitne kolege, ko je javno svetoval svojim voličem v Massachusetts, da naj zahitevajo od državnih oblasti zaplembu premoga, kjerkoli so nahaja, če pride velika stiska za kurivo. Dalje pripoveda Walsh, da država prodaja premog najpotrebenjam po ceni prodejice in distribucije.

NAJCENJAJA DELAVNA MOČ SE ISČE.

PODGETNIŠKI INTERESI PRI- TEKAO, DA SE GOTOV NA- SELJENIŠKE OSREČITVE OD- PRAVIO.

Njih podporniki so odpotovali
nakaj naj se to izvrsti.

Washington, D. C. (Fed. Press). — Stabni poročevalci — Kdo zna
izdelati naseljenški zakon, ki do-
voli priti v Ameriko vsem delav-
cem, ki bodo delali poceni in ki
jih bodo podjetniki interes, obe-
nem naj pa postava drži proč od
ameriškega obreja vse nezado-
voljne elemente, ki urahajo s
takimi delavev v Ameriko?

O tem vprašanju zdaj na široko
razpravljajo v listih kot "The
Nation's Business", glasilo tr-
govske sbornice Združenih držav.
Podlaga vsej tej diskusiji je, da
se mora naseljenški zakon spre-
meniti, kajti položaj je tak, da so
nevenčni v Wilsonovi administraciji
četudi povzročili, da se jo rezerva
nezaposlenih delavev znizala
pod "varnostno mero".

V zadnji izdaji lista "The Na-
tion's Business" je izpel Janez
W. W. Husband, naseljenškega
komisarja v delavskem depart-
mentu. On predlaga, da gre Ameri-
ku po delavev, ki delajo poceni,
v Evropo ali Azijo v takem duhu,
ko smo preje hodili ponje v Afri-
ko. Njegove lastne besede raz-
lagajo idejo takole:

"Mogoče rasvremo administrativno mašinerijo tako, da bo slu-
šila, da povabimo aktualno tiste,
ki jih potrebujemo za delo na po-
lju, v industriji ali kje drugje v
Združenih državah. Ne določimo
samo potrebe, ampak tudi naj-
bolj zaželenje tudi, da zadostimo
potrebi, katerim naj dovolimo, da
pridejo v deželo."

Popolnoma na nedolžen način
hode Husband napraviti konec
stari ameriški ideji, da je Ameri-
ka pribeljalične zatravnih ljudstev
in našo staro bahanje o svobodi
pa boče razgaliti kot hinačično.
ki je bila iznajdena, da zadosti
gospodarskim potrebam, ko je
bilo previdljivo, da redko in se
ni bilo treba dati "agitatorjev".

Samo ena misel mi deli pre-
glavico, kateri želi prikriti, ko
dodata:

"To nima namena, da se suge-
stra iztrebljenje teorije o zako-
nu za pogodbene delavev . . . to-
da poveriši je treba, da se lahko
tudi po tem zakonu dovoli vstop
izkušenim delavev po pogodbi,
saknimo te vrste delavev brez de-
la in se ne morejo dobiti v Zdru-
ženih državah, in potreba se mora
določiti prej, preden je dovoljno
pričakovati.

D. L. Vernon Briggs, specija-
list za umobolne, pravi, da v ne-
katerih privatnih bolnišnicah na-
pravijo izdrži žen umobolne,
ker so v takem biznisu in gledajo
na to, kolikor morejo iz njega na-
praviti profita.

V nekem zavodu v Connecticu-
tu se izvrši najnovješča brutal-
nost. V državnem zavodu v Midd-
letownu so pričrkljali za sodišče
in administracijo, ru-
darje in odjemalec premoga. Čla-
ne sveta imenuje meddržavna
rudnika komisija.

Upava rudnikov bi bila v ra-
kah Narodnega rudniškega sveta,
obstoječega iz treh skupin, pred-
stavljaljajočih administracijo, ru-
darje in odjemalec premoga. Čla-
ne sveta imenuje meddržavna
rudnika komisija.

Morda mora priti prva v po-
stopek pri izdatkih departmента rudni-
kov. Za vse rudarje mora veljati
splošna mezdna pogodba, vendar
ne pa dovolijo izjemne tukstite z
ozrom na krajevne razmere v
rovih.

OD 10 DO 20 ODST.

ZDRAVII LJUDI POS- LJEJO V BLAZNICE.

AKO NIŠO NORI, KO PRIDEJO V BLAZNICO, ENORE KRALJU.

Prava kuga so pa nekateri pri-
vatni bolnišnici za umobolne.

New York, N. Y. — Dogodki zadnjih dni govore, da je v ne-
katerih v Združenih državah na-
tisoč oseb, ki niso umobolne. Da-
lje so dognali, da v nekaterih drž-
avnih zavodih brutalni pažnji
pretepojajo bolnike in ravna-
to grdo z njimi, da se jim kon-
no res omrati duh. Nekateri um-
obolni so pa bili celo ubiti v zavodih.

Zdi se, da v zavodih držav New

York in Massachusetts največ

grdo ravnajo s takimi bolnišnicami.

Bird S. Coler, komisar za javno

oblagostanje, meni, da je v zavod-

u Bellevue, v največji bolnišnici

te vrste, od deset do dvajset

odstotkov zdravih ljudi. Coler iz-
javlja, da je nedovoljno in ne-
praktično, da se posiljajo bolni-
ki na desetdnevno opazovanje v
bolnice, preden podajo zdravni-
čiki diagnostiko, ako je bolnik zdrav ali
bol.

Zdi se, da v zavodih držav New

York in Massachusetts največ

grdo ravnajo s takimi bolnišnicami.

Bird S. Coler, komisar za javno

oblagostanje, meni, da je v zavod-

u Bellevue, v največji bolnišnici

te vrste, od deset do dvajset

odstotkov zdravih ljudi. Coler iz-
javlja, da je nedovoljno in ne-
praktično, da se posiljajo bolni-
ki na desetdnevno opazovanje v
bolnice, preden podajo zdravni-
čiki diagnostiko, ako je bolnik zdrav ali
bol.

Zdi se, da v zavodih držav New

York in Massachusetts največ

grdo ravnajo s takimi bolnišnicami.

Bird S. Coler, komisar za javno

oblagostanje, meni, da je v zavod-

u Bellevue, v največji bolnišnici

te vrste, od deset do dvajset

odstotkov zdravih ljudi. Coler iz-
javlja, da je nedovoljno in ne-
praktično, da se posiljajo bolni-
ki na desetdnevno opazovanje v
bolnice, preden podajo zdravni-
čiki diagnostiko, ako je bolnik zdrav ali
bol.

Zdi se, da v zavodih držav New

York in Massachusetts največ

grdo ravnajo s takimi bolnišnicami.

Bird S. Coler, komisar za javno

oblagostanje, meni, da je v zavod-

u Bellevue, v največji bolnišnici

te vrste, od deset do dvajset

odstotkov zdravih ljudi. Coler iz-
javlja, da je nedovoljno in ne-
praktično, da se posiljajo bolni-
ki na desetdnevno opazovanje v
bolnice, preden podajo zdravni-
čiki diagnostiko, ako je bolnik zdrav ali
bol.

Zdi se, da v zavodih držav New

York in Massachusetts največ

grdo ravnajo s takimi bolnišnicami.

Bird S. Coler, komisar za javno

oblagostanje, meni, da je v zavod-

u Bellevue, v največji bolnišnici

te vrste, od deset do dvajset

odstotkov zdravih ljudi. Coler iz-
javlja, da je nedovoljno in ne-
praktično, da se posiljajo bolni-
ki na desetdnevno opazovanje v
bolnice, preden podajo zdravni-
čiki diagnostiko, ako je bolnik zdrav ali
bol.

Zdi se, da v zavodih držav New

DELAVSKEGA SVETA.

(Federated Press).

karaki delavci zmagujejo v boju za 44 ur dela v tednu. Na temu je ponovno snizanje povnega assessmenta, ki ga plati član Mednarodne tipografije. Boj je prišel 1. maja.

Takrat je znašal assessment odstotkov meze. V sedmih letih je že kapituliralo toliko tiskarn, da je bil assessment znižan na 7 odstotkov. Zadnjom je bil assessment znižan pet, zdaj pa na tri odstotka. Člani so prispevali vsega skupaj več kot milijon dolarjev in malega ves ta denar je bil posredovan za podporo stavkarjem in nečem.

Delavska vlada v avstralskih vencih Queensland ima lep ustreznih državnih zavarovalnic delavcev zoper bolezni in zahtivino. Tedenska bolnička pora je podvojena in poskrbi, da je zvišana na \$3000, odškodnina za trajno poškodovanje delavcev na \$3750. Delavska stranka v drugih provincah Avstralije je splošno savorovanje zoper bolezni, nezgode, brezposelnost in pot.

Pri stawkam. Kapitalistični ed v Ameriki deluje na vsega, da se za postavljanje štrajkov in zakona. Predstavniki delavcev zahtevajo to pri vsaki. Zadnjih je predsednik Ameriške ekonomske zveze Henry Seager na zboru statističarjev sociologov v Chicagu gremel s delavskim unjam, hvalil spanjake unije in izjavil, da je blizu, ko bodo stavke zbrahne s posebnimi zakoni. Po njem mnenju se morajo vse spomeneti delavci in delodajalci rešiti posebnih sodiščih.

S stavnjakih železničnih delavcev je bilo zadnji teden arretirih v Hiawathi, Kans., na območju, da so kršili zakon industrijskega sodišča, ker so piketirali. Izdvojeno države Kansas se je pri teh volitvah izreklo z 200,000 glasov proti temu zakonu!

Solidarni Štrajkarji. Mehanični in Eastern železnice so še vedno na štrajku od 1. julija m. l. Stavko je 3169 delavcev in od tega je vrnilo na delo le 218; drugi vztrajajo v boju.

Razne vesti.

S KONGRESA ZNANSTVENIKOV.

Napredek vede.

Cambridge, Mass. — Na tukajem kongresu znanstvenikov, ki so organizirani v Ameriški zvezdi povzdrigo znanosti, so bile razvane, kako dobiti kurivo direktno iz zraka. V zraku je več ogljika za proizvajanje pare in elektrike kot v premogu pod zemljijo, da način dobave ogljika še ni umljen. Znanstveniki so poročali, da jih mnogo bavi s tem vprašanjem.

Teorija, da se atomi prvin razrujejo, je dokazana stvar. Ravšček je poizkušnja pokazala, da v živem srebru šest različnih omov.

Neki znanstvenik je pokazal na svetu zemljiščni stroj, ki tehta po unetu. Črke so iz kavčuka in premikajo. S tem strojem je ogroženo napisati 15 besed v eni inuti.

Dr. Roland B. Dixon s harvard-ko univerze je izvajal teorijo, da bili zamorei prvi prebivalci na ameriškem kontinentu. Pozneje v redohistoričnih časih so se zamoromeščali z novimi prilepi monolitskimi in kavkaškimi krvimi iz Evrope in iz te mešanice so nastali dijanci. Profesor Franz Boaz s columbijske univerze in dr. Aleš Šmidčič sta pobijala te teorijo.

DLIKO DEMARJA DAVEK LAČEVALCEV JE ZE RILJOTROŠENEGA ZA LINDENFELDA.

New York, N. Y. (Fed. Press) Poročano je že bilo, da so vrhovne Wolfe Lindenfelda, poznamek kot "Windy Linde", ponarelica, zakonskega učenika, delavškega vojnega, policijskega zavoda in kavkaškega detektiva William J. Burns, nazaj na Poljaku. Lindenfeld je prebil nekaj tednov na Ellis Islandu kot Burnsov jetnik. Burns, katerega agentje so kontrolirali Lindenfelda pred enim mesecem v Varšavi, je hotel izvedeti vse detalje o bombni eksploziji v

Wall Streetu, o kateri je vedno rečelo, da mu je vse znano.

Lindenfelda so deportirali na "aranžma" med Burnsom, načelnikom preiskovalnega biroja v oddelku justičnega departmента in poljske vlade. Bil je majhen a rančni med prijatelji, kjer se takole malenkosti kot zakoni porinejo lahko na stran.

Koliko denarja davkoplăcavali je bilo potrošenega v Lindenfeldovi dogodovščini, ni bilo poveden. Vse, kar se v Lindenfeldu, je to, da ko je odhajal Lindenfeld v Evropo, je bilo v njegovih žepih tri tisoč dolarjev, ki mu jih je preskelil Burns, da polovi zločincev iz Wall Streeta, ki so vrgli bombo. Ali to se je zgodilo še prej, preden je pametni Burns sumil, da je Lindenfeld vse znano o atentatu?

Prav nič izrednega ne bi bilo, ako je dal Burns pripeljati Lindenfelda sem iz Poljske, da ga je prav pošteno ozemerjal, ker je pomagal osmešiti njega.

OE URJEJO ISKEGA REPUBLIČANA O'MARA . . .

New York, N. Y. — Ako Irski avbobna država ubije republičana Stephen O'Mara, tedaj prihaja Irski svobodna država pred ameriško sodiščo kot tožiteljica, ki je ubila enega svojih občincev. Tako se je na kratko izrazil sodnik Mullan, član najvišjega newyorskega sodišča, ko je za stopnikom Iriske svobodne države dovolil, da se imenuje komisija, ki naj gre na Irsko in zasišči tam O'Mara kot pričo. V tožbi gre za dva milijona dolarjev. Republikanska frakcija trdi, da je denarjen, Irski svobodni država pa pa zahteva zase. Ob tej priliki je sodnik Mullan tudi dejal, da se ne briga za to, ako ubijejo O'Mara ali pa vse druge.

John W. Davis, bivši poslanik za Anglijo in zdaj odvetnik Iriske svobodne države, je izjavil, da je dvakrat brzojavil oblastim Iriske svobodne države v Dublin in je zahteval, da oblikuje, da ne ekskurirajo O'Mara preje, dokler se ne zasišči kot priča. Irski svobodni država je pa ignorirala brzojavki.

ZA BOLNIKE NA LEPRI NI ZADOSTNIH PESTOROV.

Washington, D. C. — Dr. Hugh S. Cumming, načelnik zdravstvene službe Združenih držav, je razpolatal križem Združenih držav brezščeni klic za pomoč tisoč ali več bolnikom, ki so zboleli na leprji.

Cumming pravi, da je v bolnišnicah za bolnik ena leprji, ki se nahaja v Carville, La., samo dve sto postelj. Okoli sto dvajset bolnikov je pa na listi, ki čakajo, da pridejo v bolnišnico. Bolezen ni resalec, ampak kljub temu jo je treba ustaviti na ta način, da se ozdravijo oni, ki so bolni. Cumming pravi, da je zdaj tisoč ali nekaj več bolnikov na lepri v Združenih državah, ki niso sami zadržali te bolezni.

MEZ V NOVI ANGLIJI ZADRŽUJE DELO NA POLJU.

Washington, D. C. — Poljedeljski department poroča, da mrazovra delo na polju v novoangliških državah. V drugih državah je vreme zelo ugodno in ne ovira dela na polju. Poročilo nadaljuje, da je poljskih delavcev veliko, ker farmerji nastavijo le toliko delavnih moči, kolikor jih potrebujejo.

Pameten eksperiment s kaznenci.

Sydney, N. S. W. — (Federated Press) — Vlad New South Wales (Avstralija) je poskusila z novim sistemom reformiranja kaznencov. Naselila jim je 200 milij od Sydneya na prostem, kjer se počela s pogozdovanjem pustega sveta. Vsak kaznenc ima svojo koliko, v kateri spi in ima zavetje vslabem vremenu, v lepem vremenu pa sadijo smreke. Naselbina nima najmanj podobne jezi. Oboravni strati so le poleti.

Vsi narodi imajo pa svoje posebne običaje, ki segajo daleč tja v predkristjansko dobo, ko so pogani proslavljali praznik zimskoga solncevratja. Mnogo teh starodavnih običajev je ljudstvo prilagodilo praznovanju dneva Kristusovega rojstva. Božično drevo je brikone izvirno tudi eden izmed teh starodavnih običajev. Tam kjer je nemško božično drevo deloma ispodrinilo pravne domače običaje, je vendarle še ostal kakš sed od njih. Ta ko igra pri Anglesih — in zato tudi v Ameriki — omela (mistro) veliko vlogo v običajem s

V KUZBASCI KOLONIJI SE SIVI TUDI DOBRO BREK DNEVNA RAZNA.

New York, N. Y. — Ruth Eperson Kennelova piše: "V Kuzaški koloniji tudi dobro izhaja brez denarja. Vsi člani kolonije, izvzeti so otroci in materje, ki imajo deteta, morajo opravljati koristno delo. V zameno pa prejemajo hrano, stanovanje in obliko."

Ona nadaljuje, da bodo ustavili v pokrajini, v kateri je prehranitvena mera zelo nizka, prav Ameriško mesto, ki bo lahko prehranjevalo deset tisoč oseb in bo služilo drugim za zgled v Rusiji.

Dalej pravi gdž. Kenellova, da se naselbina ne razvije v komunistično podjetje, ampak ostane kapitalistično podjetje pod državnim kontrolo, ki soglaša z novo gospodarsko politiko ruske sovjetske vlade.

KAMNOSEŠKI DELAVCI SO ZMAGALI.

Quincy, Mass. — Kamnoški delavci, ki obdelujejo granit, so zmagali v stavki, ki je prišela v aprilu. Sesedstvo odstotkov kamnoških delavcev se vrne na delo v nekaj dneh, izjavlja James Dunecan, predsednik organizacije kamnoških delavcev. Zadovoljiva pogodba se je napravila s pet največjimi tvrdkami, ki imajo svoje kamnolome v Novi Angliji.

Podjetniki so odnehali od svoje zahteve, da se zniža meza. Minimačna meza doha znašala dolar na uro in delalo se bo štiri in štirideset ur v tednu. Pogodba je veljavna do prvega aprila 1925. Prizadeti so delavci v Massachusettsu, Vermontu, Rhode Islandu, New Hampshireu in Mainu.

Pokljivanje božičnih doplanic, ki so bistveno nek božični dar v zmanjšani obliki, je dozrevno precej modernega izvora. Briljante izvira iz nekega sličnega običaja na Angleškem v prvi polovici prejšnjega stoletja. Ali še le v drugi polovici istega stoletja se je pokljivanje božičnih doplanic in vočki splošno razširilo.

krajevanju hiš s svetnimi kitami. Omela je spojena s staroengleskim bajkovanjem in obredovanjem kraljevskih poganskih duhovnikov. V Ameriki so omeloja posebno priljubljene pri mladih ljudeh, kajti če se fant in dekle arečata pod vejico omela, se morajo poljubiti.

Na Norveškem in Švedskem obstoji starodavni božični običaj krmiljenja pticev. Kupčki ovsu se postavljajo na streho, drevesa in plot. Tudi največji siromani se načinjavajo ob božiču malo krmne za ptice, da imajo tudi oni svoj božič.

V Jugoslaviji imamo božični običaj bagnjaka, velikega polena, ki ga gospodar poseka na badnji dan — božični predvečer — in ki gori čez vse praznike. Nekje imajo tudi običaj božičnih sveč, ki gorijo na mizi. Sploh proslavlja jugoslovani mnogo starodavnih božičnih običajev.

Dajanje daril ob božiču menda izvira iz starorimskega običaja obdarovanja od Novem letu. Na Francoskem, in v Italiji, kjer latinski duh vedno prevladuje, je Novo leto še vedno dan za dajanje darov. Dan darov — slasti za otroke — je tudi ob Sv. Miklavžu, pri nas v starem kraju je Miklavž še vedno precej pomemben dan. Ali Božič je čim dalje bolj osredotočil na sebe običaje drugih praznikov za medsebojno obdarovanje. V Ameriki imamo Santa Clausa, ki prinaša darove otrokom ob božiču, — in ta prijazni božični mož, ki se na saneh z jelenko pripruge drvi preko treh in se spušča dol po dimnikih, da pusti svoje darove pridnim otročičem, ni nič drugega nego naš Miklavž v drugi obliki.

Pokljivanje božičnih doplanic, ki so bistveno nek božični dar v zmanjšani obliki, je dozrevno precej modernega izvora. Briljante izvira iz nekega sličnega običaja na Angleškem v prvi polovici prejšnjega stoletja. Ali še le v drugi polovici istega stoletja se je pokljivanje božičnih doplanic in vočki splošno razširilo.

Rimska mitologija.

II. BOGOVI POLJEDELSTVA IN ŽIVINOREJE.

(Dalej.)

11. Silvanus.

Silvanus (od silva) je prav za prav Martov atribut, pod kogor varstvom je bila v nekdajšnjih časih rast rastlin in tečnost čred; ravno te lastnosti pa so se dopolnjevale pri Silvanu. On je po imenu bog gozdova, ki stanuje v skrivnosti gozdov in po noči odido od sebe daje svoj silni glas. Skrivnosti gozdne samote imajo same ob sebi nekaj groznega in strašnega; zategadel se smatra blagoslov. Ustanovljenje tega praznika se pripisuje Romulu in Remu; po grških poročilih pa se sklep, da bogočastje arkadskega Pana v Lacijskem uvel Evander in zaučal češčenje boga, ki se je pozneje imenoval Faunus ali Inuus.

Vsi grški vplivi so Rimljani.

Silvanus (od silva) je prav za prav Martov atribut, pod kogor varstvom je bila v nekdajšnjih časih rast rastlin in tečnost čred; ravno te lastnosti pa so se dopolnjevale pri Silvanu. On je po imenu bog gozdova, ki stanuje v skrivnosti gozdov in po noči odido od sebe daje svoj silni glas. Skrivnosti gozdne samote imajo same ob sebi nekaj groznega in strašnega; zategadel se smatra blagoslov. Ustanovljenje tega praznika se pripisuje Romulu in Remu; po grških poročilih pa se sklep, da bogočastje arkadskega Pana v Lacijskem uvel Evander in zaučal češčenje boga, ki se je pozneje imenoval Faunus ali Inuus.

Vsi grški vplivi so Rimljani.

Silvanus je imel tri kipe, katerih eden je stal pri hiši, drugi v sredini polja in tretji na meji posetov. Vsi te je tudi varuh meje nastopa za Terminom. Ker se čreda večinoma pasejo v gozdih, postavljene so tudi one pod varstvo Silvana. Njega so prosili za plodovitost goved in misli, da odvrača nevarne volkove. Ko so se bili Rimljani seznanili z grškim Panom, poistovetili so ga s Silvanom.

Skoraj vse, kar se pripisuje Silvanu, pripoveduje se tudi o

12. Faunu (Faunus).

vendar se kaže pranjem še kot posebna lastnost dar prorokovanja. Na stariščih njegovih orakulov, ki so bili v gozdovih krajev, so sprejemali njegove proročne izreke, na koli darovanje oves leželi, v sanjah po podobah in glasovih. Dne 15. februarja so se praznovali Fauni, ki je imel kot bog čred priimek Lupercus, odvračal volkov. Lupercalia. Pri daritvi, sestojeci iz koz in kozlov, so bili posebni obredi. Semkaj sta se pripeljala dva mladična imenitega rodu in njihini čeli so se dotikalili s krvavim daritvenim nožem, ali koj z volno nadočeno v mleko, nakar sta se mladeniča zasmajala. To je bil čistilni obred, vendar katerga je se bil očistil pastirji in čreda in se odstranila nesreča in neplodnost. Po daritvi in daritveni pojedini so

Slovenska Narodna

Ustanovljena 9. aprila

1904.

GLAVNI STAN: 2857-59 SO. LAWNDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS.

Podpora Jednotna

Incorp. 17. junija 1907

v državi Illinois.

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODSEK:

Predsednik Vincent Calzar, podpredsednik Andrew Vidrich, R. F. D. T., Box 81, Johnstown, Pa., gl. tajnik Matthew Turk, tajnik hohničkega oddelka Bias Novak, gl. knagičnik John Vogrich, urednik glasila Josè Zavrtalik, upravljnik glasila Filip Godina.

POROTNI ODSEK:

John Underwood, predsednik, 407 W. May St., Springfield, Ill., Martin Zelenikar, Box 276, Barberville, Ohio, Fred A. Vidor, Box 573, Eliz. Minn., John Terrell, Box 92, Hendersonville, Pa., John Gorish, 414 W. May St., Springfield, Ill.

BOLNIŠKI ODSEK:

OSREDNJE OKROŽ

BABICA.

Obrazi iz življenja na kmotih.

Spisala češki
BOŽENA NEMCOVÁ.

Poslovenil
FRANC CEGNAR.

(Dalje.)

"Mileval sem vaju, ko mi je to Terezika pisala," reče Prošek, ožrši se na bledo dekle: "ali se je pa Jakob vše privadil svojega stanu?" — "Kaj hoče, ubožeč! Mora se privaditi, das mu je dosti težko," odgovori Zalika, ter se obrne proti oknu, da sože zakrije. — "To verujem," oglaša se lovec: "Zaprite ptiča, budi si v zato kletko, gozd mu bode vendar milejši." — "In zlasti, če amica tam za njim toži," pomežik se milnar na stran. — "Jaz sem bil tudi vojak," začne Prošek; nasmehljaj mu je zaigral okoli lepih ust, in modre oči je obrnil na Tereziko. Tudi ona se je zasmijala ter rekla: "Ti si bil junak, ti!" — "Le nikar se ne semeji, Terezika; ko si hodila gledat na okop s tetom Dorotejo, kako ekseliram, obdeva sta jokali." — "In ti s nama," nasmeje se Terezika. "Takrat pa se nisi smiral, ne ti, ne jaz, ampak tisti, kateri so naju gledali." — "Moram potrditi," pravi dobrošreni gospodar, "da mi ni bilo čisto nič do tega, ali me ima kdo za babo ali za junaka — te časti nisem iskal. Vseh štirinajst dni kar sem bil vojak, vadiloval sem in jokal, kaj malo jel in spal, tako, da sem bil sam svoja senca, ko so me izpustili." — "Tedaj ste bili štirinajst dñi vojak — no, Jakobu bi tudi ugašalo, ako bi se mu štelj dnevi za leta," pravi milnar. — "Vsač ne bi bil jaz žaloval, da sem vedel, da si dober prijatelj prizadeva, da me oproste, in da hoče brat za me iti. Prilož je to samo ob sebi. Bratu je povšeči vojaški stan in tudi mu bolje pristoja, nego meni. Ne mislite pa, da sem babač. Ako bi trebalo braniti redovino in dom, bil bi v prvi vrsti. Nu, vse ljudje si nismo jednaki; temu je povšeči ta, onemu oni stan. Kaj ne, Tereziko?" Izrekši to, položi Prošek roko Tereziki na rame in pogleda jej prostovrno v oči. —

"Da, da, Ivan, vi pristojete le med nas," odgovori babica namesto hčere, in vsi jo v duhu pridijo, ker so poznali nezno gospodarjevo sreco.

Ko so se prijatelji razšli, zmurjne se Zalika v babičino izbo in potegnivši iz nedrij pismo, ki je bilo z vojaškim gumbo započeteno. Šepeta: "Od Jakoba!"

"No, to je lepo, kaj piše?" odgovori babica, razveselivši se z deklico vred.

Zalika odpre pismo in čita počasi: "Draga moja Zalika! Stokrat te pozdravljam in poljubljam. Ah, moj Bog, kaj to pomaga! raji bi te jedenkrat v resnici poljubil, nego stokrat v pismu; ali tri milje hoda je med namna in k tbi ne morem. Jaz vem, da mnogokrat na dan misliš: Kaj neki Jakob dela? Kako mu je? Dela imam dosti, pa kako je to delo; telo je pri delu, misel pa vedno drugod. Hudo je. Ako bi še svoboden bil, kakor Vitkov Tone, morebiti bi se mi priljubil vojaški stan; tovariski se privaja-

jo in s časom jim ne bode nič težkega. Tudi jaz se vsega učim, potrebljiv sem . . . ali nič me ne veseli; ne morem se privaditi in vsek dan mi je težje . . . Od zore do mračna mislim na tebe, mla moja golobica, in ako bi le vedel, da si mi zdrava, ako bi dobil le jeden pozdrav od tebe, bil bi miren. Ko stojim zunaj na strazi in vidim ptice letati na vašo stran, vselej mislim, zakaj ne govore, da bi niso tebi moja poročila; ali ke raj bi bil sam ptič, slavček, da bi k tebi letal. — Ali ti Proškova babica nič ni povedala? Kaj je neki misila, ko je rekla, da morebiti ne bodeva dolgo ločena? Ne veš? Kadar mi je najhuje vselej se spominjam njenih poslednjih besed: in kakor bi me Bog navdal, takoj me krepi upanje, da bode ona svetovala, kaj in kako je storiti. Ona ne govori brez premisleka. — Podlji mi nekoliko vrstic, da se potolazim, naj ti jih kdio napiše; piši mi vse, veš? Ali ste spravili seno o lepem vremenu? In kako je žetvijo? Tukaj se je žetev začela. Ko vidiš hoditi kosce na travnik, vse bi od sebe vrgel in pobegnil. Prosim te, ne hodi sama na tiako; jaz vem, izpravevali te bodo, težili ti sreči — ne hodi. In ta postopač, ta pi-

"Kako je nespososten, boji se,

da bi jaz morebiti?" — jer je Zalika, ali brzo dalje čita: "ne dal bi ti miru. Le Tomaža se drži; prosil sem ga, naj ti bode desna roka. Pozdravi njega in Anico. Pojdil tudi k našim in pozdravil; tudi vaše stokrat pozdravljam, in babico in otroke in vse znance in prijatelje. Imel bi ti še toliko povedati, da ne bi šlo na takočen kos papirja, s kakorim bi se lahko Žrnovsko brdo zakrilo, ali že je čas iti na stražo. Kad je po noči na straži stojim, prepevam si pesen: "Polnoč ura bide — brez števila zvezd na nebu sive." Pela sva jo tisti zvečer, predno sva se ločila; ti si mej petjem jokala. Da, za Boga, toliko so naju zvezdice, ne sam Bog ve, ali naju bodo še zdaj toliko. Z Bogom! Zalika zgane pismo in vpraša gleda babici v lice.

"No, lahko si vesela, vri mladenc je; pozdravi ga, naj zaupa v Boga; nikdar ni tak hudo, da ne bi bilo zopet dobro; tudi njemu soinec prisveti. Da bi ti pa za trdno povedala; tako in tako je to, tega ne morem, dokler nimam gotovosti. Na tlako pa pojdi, kadar bode treba, želim, da podaš kneginji veneči pri žetvence veselic; vaj ga jej nobena druga ne poda, aki bode hodila ti na gradiščko tlako."

Zalika so te besede zelo potolazile in rekla je, da bode babičin svet popolnoma slušala. Kar se je bil Ivan vrnil, vprašala je babica nekolikokrat, kdaj je gospa knežnica doma, kam hodi, da se je Prošek šudil. "Babica ni bila nikdar radovedna, kaj se godil v gradu, kakor da gradu ne bi bilo; zdaj pa vpraša vse te udobnosti, neprestano sem sanjarila, da bi se mogla zmuzniti skozi okno in skočiti na streho. Izmučena sem že bila od vseh težin negovanj in mehka posteljica me je tiščala samo zato, ker sem bila neradovljiva. Vsed brezdelja in dobrega življanja sem bila že tako delila, da sem se kar ustraila, če sem se ozrla po svojem tolstem životu.

Teta je bržkone mislila, da je to vsa udobnost, ki mi jo mora dati, toda jaz sem imela se marsikatero drugo veselic. Neizredeno rala bi pustila vse te udobnosti, neprestano sem sanjarila, da bi se mogla zmuzniti skozi okno in skočiti na streho. Izmučena sem že bila od vseh težin negovanj in mehka posteljica me je tiščala samo zato, ker sem bila neradovljiva. Vsed brezdelja in dobrega življanja, da jih je bilo veselje pogledati. Imeli so zavrsno življenje, ponosno so stopile po slemenu strehe, svoje repove nosili visoko v zrak, leno se stegovali na solnce in dremali svoje lepe pesmi. Tako čudovito krasno je bilo to mačje življenje, da sem bila kar ginjena.

"Smrčen, recimo — s skrivno poteso napada — ali nisi zapazila? — Moj Bog, česa ne vidis? — Pusti okno zaprto!" je pristavljal, ko je videl, da se igra v zadregi s kljuko.

"Jaz vaju sicer nisem opazovala," se je obrnila k njemu in se zazrila v svoje nohte. "Toda, Josip, ali je raditega že strahopete?" . . .

Zapazila je skriven smeh na njegovih ustnah in povesila oči pred njegovim pogledom.

"Tega ne trdim, ampak narobe: način njegove igre je posledica in ravno radi tega je silovito zanimiv." Stopil je bliže k njej in ji dal roko okoli vrata. Njegov glas bi bil tujemu učesu sama milina in usmiljenje. "Ti, povej," je nadaljeval, "ali ni že zaradi tega zanimiv?"

Molčala je za trenotek; videvo se ji je, da napolno premisljuje, nato je zganila z glavo in jo vrgla ponosno pokoncu.

"Meni se ne zdi . . ." je rekla. Ker se je spet zasmehal, mu je zatrila z roko usta, kakor bi mu hotela nagajati in je opomnila:

"Ta smeh ni lep; zakaj zasmehuješ svojega prijatelja?"

Spustila je roko, obrnila se v stran in brskala z nogo po tleh.

Zapazil je njeni priučeno stojo in nadaljeval mirno:

"Zakaj bi se sramoval reanice! — Ali hoče imeti še drugih dokazov?"

Okrenila se je in naglo zaprosila:

"Pusti to; jaz grem."

Pridrial jo je.

"Podakaj, da končam. — Ali več naprimer,

koga prvega pozdravi, kadar vstopi?"

Njen obraz je bil zavzet in ospuel; poznal se mu je trudni napor, s katerim je odibjala nevidni napad.

"Ne vem!" je rekla. "Kdo . . . Ah, nič!" — Zamahnila je z roko in se posmejala. "Ti veš, da ne opazujem, koga pozdravi . . ."

"Ze res! — Vendar več prav dobro; prijetje boječe v hišo kakor tat in mene pozdravi prvega . . ."

Vas napetost v njenem obrazu je izginila; pričakovala je gotovo nekaj drugega.

"Ti si gospodar v hiši in zato —"

"In zato bi moral pozdraviti tebe."

Nastal je molč. Gospo so se prvi zlino naglo dvigale. Skrivaj se pogledovala na uro in vzdihnila. Josip je posorno motril njene kretinje in obdušil v sru fantovko razposajenost. Ze je hotel izpregovoriti toplo besedo, pa mu je zastala v grlu, ker mu je legla, preden je mogel izreči, trpkal žalost na srečo.

Ko je za en sam hip zatisnil oči, ga je prevela britkost, da je stisnil ustnice. V duhu je viden solnčni dom na pobodju in desnicu, ki je kazala nanj.

(Dalje prihodnjih.)

na glavi je imela okrogel sramnik; lahko, kakor vilja, stopala je dol po poti; jedva so se dotikale zemlje njene nožice, stisnene v atlastove črevljice. Babica naglo vstane ter jo z velikim veseljem pozdravi; ali sreč jo zaboli, ko se ozre deklici v bledo lice, ki je pričao velik mir, pa tudi velike bolezne, da mu se je morala smiliti, kdor jo je pogledal.

(Dalje prihodnjih.)

Mačja zgoda.

E. Zola.

Teta mi je zapustila angorsko mačko, ki je bila najbolj neumna žival, kar sem jih kdaj poznal. Neke zime mi je zvečer sedečemu pri peči pripravovala sledenčo zgodbo:

Bila sem starca dve leti, toraj v najlepši dobi mačjega življenja, zalisti so bili moji udi in dlaka na meni lepo uravnana, da me je bilo veselje pogledati. V tej bujici mladosti sem bila polna domiljij, vendar mi ni nič kaj prijalo udobno življenje, ki sem ga zadobila pri svoji bogati teti. Starata me je naravnost obokovala. Spalino mi je pripravila ob steni pri vrati, v njej mi mehko postala s pernatim vzglavnikom in tribarvno preprogo. Hranilo sem iz obupanjem, posebno sem bila žalostna pozneje, ko nisem mogla po daljčasnem lovnu ničesar ujeti. Končno sem videla v nekem podstrešju mlado deklico, ki je pri mizi pripravljala keso. Pred kuhanjo na mizi je bil na krožniku krasen izrezek z najlepše diščim vonjem.

"Tu je prilika zame," sem si mislila, se potuhnila in skočila v vso naglieco na mizo ter popadla s krožnika izrezek.

Ne vem že več, kako je bilo. Deklica me je v tem opazila, že je imela pri rokah metlo in je pripravila po mojem hrbitu bolč udarec, da sem od strahu spustila meso in bežala iz podstrešja.

"Kaj pa počenjaš?" mi je rekel starci maček sivček. "Ko vidiš meso na mizi, zapomni si, da to meso lahko vživaš samo iz dalje. Če hočeš hrane, si jo morsa iskatitikoli po strehi."

Njegovo zatrilo, da meso po kuhanjah ne pripada mačkom, mi ni šlo v glavo. Tedaj pa je moj želodec pridel že na glas zatevao svoj del. Starci maček sivček me je pripravil v obup s svojim zatrildom, da pred nočjo tudi ne moremo pritakovati obilo hrane. "Ko bo tema," je rekel, "tedaj bomo ti doli na cesto in poiskali kje kakje odpadke ali če bo mogoče iz kakšne veže kaj amukniti." Kako brez vsakega strahu pred bodočnostjo je govoril ta ostareli in v vsem preizkušen mačji filozof.

Na cestah ni bilo tako prijazno kot na strehi po dnevnu; nič več ni sijalo solnce. Kaka razlika je bila med cesto in gladko toplo streho! S trpkim spominom sem se domisnila moje mehke posteljice in tribarvne toplice oblečen.

Previdno smo stopali po cesti, kar naenkrat se je pridel moj starci prijatelj sivček tresti. Naredil je malega, disto malega in se zmusnil mimo hišnega ogla, potihom pa mi je naročil, naj grem za njim kakor hitro morem.

Ko sva pritekla do kianice in smuknila za vrata, je starček zadevoljno presti. Vpravila sem ga, kaj je bilo in odgovoril mi je:

"Ali si videla onega človeka z velikim trnkom?"

"Da."

"Zapomni si, če bi nas on vjel, bi nas ubil, razrezal, skuhal in posredoval."

"Ubil, razrezal, skuhal in posredoval? Nas!" sem zakričala. "Mi ne dobimo ničesar za pojesti in še so drugi pripravljeni, da pojemo nas!"

Malo pozneje se mi je posrečilo za neko hišo najti med kupom smeti dve ali tri ogledane kosti, na katerih pa je bila samo kaka trohica mesa, toliko več pa blata. Šele tedaj sem spoznala, kaj je vredno svečne meso. Moj prijatelj starci maček sivček je obgadel svojo kost prav po umetniško.

Vso noč sva bila na preki, proti jutru pa je pričel padati dež, ki je tekjal skozi debelo dlako in vresaval mrzal na kosti. Zdela se

neje bitje na svetu, saj izpolnilo so se mi vse sanje, ki sem jih sanjarila v dolgočasu pri tvoji teti. Za svojo druga druga sem se vedno potegovala in bližnja mačka ki se mu je hotela pridružiti jo je dobila s tako po glavi. Tudi nekam ljubo sumna sem bila.

"Pojdi no," mi pravi starci maček sivček prijazno. "Saj jih boš kmalu imela na vsako tako po enega, kaj bi se tako zanj potegovala."

"Ali imaš sedaj dovolj svetov?"

"O, da," odgovorim.

"Ali hočeš nazaj domov?"

"Seveda hočem, toda kako najdem hišo!"

"Pojdi z mano. Ko sem te del včeraj zjutraj, sem brž vanje rejeza mačka kakor a ne more biti navajena na svetu. Vem, kje je tvoj dom in spominim te do vrat."

Dobrohotni starci maček sivček si je govoril te besede z največjim ljubom. Ko smo prišli do vrata, mi je voččel: "sredno". V sin sem bila, da se ne bom videla kolik več s to dobrino.

"Ne," sem zajokala, "ti mora priti z mano, skupaj bova spod krupnega skupaj jedla meso. Moja podinja je dobra žena."

Pojasnjevanje mi je pretrgal vor.

"Tih," je izjavil. "Ti si nemica. V tvojem toplem domu jaz kmalu sel na kose in ne sem bil ge ostanil pri življenu. Dvakrat je tvoj je samo za mački priljubljence. Mački, ki ljudi svobodo, bi jo nikdar ne zanjali na naklonjenost tet in moko posteljno perje. Sredno!"

Povrnili se je na streho. Videl sem njegovo veliko že malo raveno telo. Na visoki strehi je posredoval vzdignjene ruke. V